

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ: ΜΙΛΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ**

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Οργανικός Νόμος

Στα πλαίσια της Κρητικής Πολιτείας, ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του

β. «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις»

Μετά την κορύφωση της κρίσης στις σχέσεις Πρίγκιπα-Βενιζέλου, τα πολιτικά πράγματα στην Κρήτη οδηγήθηκαν σε πλήρες αδιέξοδο και όλες οι προσπάθειες συνδιαλλαγής των αντίπαλων πολιτικών μερίδων ναυάγησαν. Γύρω από τον Βενιζέλο συνασπίστηκαν όσοι ήταν δυσαρεστημένοι από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα και σχηματίστηκε μια ισχυρότατη «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις». Έμπιστοι συνεργάτες του Βενιζέλου ήταν ο Κ. Φούμης και ο Κ. Μάνος. Οι τρεις αυτοί αποτέλεσαν μια τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα.

γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής

Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμών.

ΘΕΜΑ Α2

α. Σ, β. Σ, γ. Σ, δ. Λ, ε.Λ

ΘΕΜΑ Β1

Λαμβάνοντας υπόψη τις αντικειμενικές συνθήκες, η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε αγροτική (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και αστική (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κτλ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί:

- υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Λέσβο, τη Λήμνο και αλλού),
- αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες,
- η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή,
- υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου.

Εξάλλου, δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς:

- α. ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νείγυ). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόνομοι σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής,
- β. θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

ΘΕΜΑ Β2

Η έκρηξη και η ταχύτατη επέκταση της επανάστασης του 1905 καταθρούβησε, όπως ήταν φυσικό, όχι μόνο τον Πρίγκιπα και το περιβάλλον του, αλλά και την ελληνική κυβέρνηση και τις Προστάτιδες Δυνάμεις. Ο Πρίγκιπας προχώρησε στη λήψη σπασμωδικών μέτρων. Με αυστηρή προειδοποίηση έδινε στους επαναστάτες προθεσμία 36 ωρών, να καταθέσουν τα όπλα. Όταν η προθεσμία αυτή παρήλθε, κήρυξε, με τη συγκατάθεση των Μεγάλων Δυνάμεων, το στρατιωτικό νόμο σε όλη την Κρήτη. Η Κρητική Βουλή, που ενεργούσε κατά τις εντολές του αρμοστειακού περιβάλλοντος, αφού δεν υπήρχε αντιπολίτευση ψήφισε το νόμο «Περί ιδρύσεως σώματος δημοφρουρών», οι οποίοι θα στήριζαν την έννομη τάξη. Αυτούς τους αποκαλούσαν οι επαναστάτες «ροπαλοφόρους». Στην Κρήτη υπήρχαν πια δύο κυβερνήσεις, του Αρμοστή στα Χανιά και των επαναστατών στο Θέρισο. Η διάσπαση ήταν πλήρης και η απειλή εμφύλιου πολέμου ήταν πλέον ορατή.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν τήρησαν ενιαία στάση έναντι των επαναστατών. Οι περισσότερες ανέμεναν τις εξελίξεις και μόνο η Ρωσία υποστήριζε φανερά τον Πρίγκιπα. Ρωσικό πολεμικό κανονιοβόλησε επανειλημμένα τις θέσεις των επαναστατών στο Θέρισο, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα. Ο Βενιζέλος είχε σωστά εκτιμήσει τη διεθνή πολιτική και ήταν βέβαιος ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν αδύνατο να συμφωνήσουν στην τήρηση ενιαίας στάσης έναντι του κινήματος. Αρκούσε και μια μόνο διαφωνία, για να ματαιωθεί η συντονισμένη δράση των ξένων στρατευμάτων. Εξάλλου, οι Δυνάμεις δεν μπορούσαν να παραβλέψουν τον κίνδυνο εμφύλιου πολέμου, που θα γενικευόταν στην Κρήτη με αφορμή τη δική τους ανάμειξη. Ο παλαίμαχος πολιτικός Ιωάννης Σφακιανάκης σε πάνδημο συλλαλητήριο στο Ηράκλειο (21 Μαρτίου) μίλησε ανοικτά για την απαράδεκτη ξένη ανάμειξη και κάλεσε το λαό σε καθολική συμπάρασταση προς τους επαναστάτες.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Μετά την ανάθεση της Ύπατης Αρμοστείας της Κρήτης στον Πρίγκιπα Γεώργιο άρχισε με γρήγορους ρυθμούς η οργάνωση της Κρητικής Πολιτείας. Τα δύο πρώτα χρόνια λειτουργίας της υπήρξαν χρόνια πραγματικής δημιουργίας και πραγμάτωσης σημαντικού έργου.

α) Το θετικό και αισιόδοξο κλίμα των δύο πρώτων ετών της λειτουργίας του νέου καθεστώτος άρχισαν να σκιάζουν απειλητικά σύννεφα, τα οποία επρόκειτο να δημιουργήσουν λίγο αργότερα σοβαρή εσωτερική κρίση. Το Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας ήταν υπερβολικά συντηρητικό και παραχωρούσε στον Ηγεμόνα, όπως ονομάστηκε ο Ύπατος Αρμοστής, υπερεξουσίες, που εύκολα μπορούσαν να τον οδηγήσουν σε δεσποτική συμπεριφορά. **Ο υπερσυγκεντρωτισμός που χαρακτήριζε την πολιτική του πρίγκιπα και ο συντηρητισμός του συντάγματος που εγκρίθηκε από την Κρητική Συνέλευση το 1899 γίνεται σαφής και σε όσα αναφέρονται στο παράθεμα από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, [δευτερογενής πηγή]. Παρόλο που προβλεπόταν η λαϊκή κυριαρχία ως βασική αρχή του συντάγματος, ταυτόχρονα άρθρα του επέτρεπαν τη συγκέντρωση της εξουσίας στον Πρίγκιπα, εφόσον αυτός οριζόταν ως ο κύριος παράγοντας τόσο της εκτελεστικής, όσο και της νομοθετικής εξουσίας σε βαθμό που το πολίτευμα να μην χαρακτηρίζεται κοινοβουλευτικό.**

Λόγω της κρισιμότητας της κατάστασης οι Κρήτες συμφώνησαν στο συγκεντρωτικό χαρακτήρα του νέου πολιτεύματος, αλλά ο ύπατος αρμοστής δεν έδειξε καμία διάθεση φιλελευθερισμού και μετριοπάθειας, έχοντας ιδιαίτερη κλίση στις μεθόδους της συγκεντρωτικής διακυβερνήσεως απεχθανόμενος τον κοινοβουλευτισμό καταργώντας τον πολιτικό διάλογο, και υιοθετώντας ως πρακτική την αυθαιρεσία. Επιπλέον, η ασάφεια στον ακριβή καθορισμό αρμοδιοτήτων δημιουργούσε τριβές και προσωπικές αντιπαραθέσεις στο έργο της διοίκησης. Οι τοπικοί παράγοντες της Κρήτης, που πολέμησαν για την ελευθερία του νησιού και στήριξαν με ενθουσιασμό τον Πρίγκιπα, έβλεπαν τώρα με δυσφορία και πικρία να παραγκωνίζονται και να διορίζονται σε καίριες θέσεις Αθηναίοι σύμβουλοι του Γεωργίου, που αγνοούσαν τα κρητικά πράγματα και την ψυχολογία των Κρητών. **Ο αποκλεισμός των Κρητών από τη διαδικασία λήψης σημαντικών αποφάσεων αποτέλεσε μια από τις αδυναμίες της αρμοστειακής διακυβερνήσεως**

β) Αλλά το πιο σημαντικό ήταν η διαχείριση του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Στο ουσιαστικό αυτό ζήτημα παρατηρήθηκε εξαρχής διάσταση απόψεων μεταξύ του Γεωργίου και του Ελευθέριου Βενιζέλου. Ο Γεώργιος πίστευε ότι η λύση του εθνικού ζητήματος θα ωρίμαζε με συνεχείς παραστάσεις και υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις, ενώ ο Βενιζέλος, βλέποντας τα πράγματα πρακτικότερα και ρεαλιστικότερα, θεωρούσε ότι η λύση έπρεπε να είναι σταδιακή, με βαθμιαίες κατακτήσεις. Ως πρώτη μάλιστα κατάκτηση θεωρούσε την απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων από τις κρητικές πόλεις και την αντικατάστασή τους από ντόπια πολιτοφυλακή, με Έλληνες αξιωματικούς. **Ο Βενιζέλος, σύμφωνα με το δεύτερο παράθεμα [δευτερογενής πηγή] ήδη από το 1900 εξέφρασε στον Ύπατο Αρμοστή την πίστη του ότι η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα θα έπρεπε να μεθοδευτεί με σταδιακές εξελίξεις, εφόσον η άμεση λύση του κρητικού ζητήματος ήταν αδύνατη. Ο Βενιζέλος θεωρούσε ότι ο στρατιωτικός έλεγχος του νησιού από τις Μεγάλες Δυνάμεις εξυπηρετούσε τα συμφέροντά τους και καθιστούσε την Κρήτη υποχείριο των συμφερόντων τους. Για το λόγο αυτό έπρεπε να επισπευστούν οι διαδικασίες**

για την επίτευξη της αυτονομίας της Κρήτης, γεγονός με πολλαπλά οφέλη τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό του νησιού.

Για να πραγματοποιηθεί αυτό θα έπρεπε να ιδρυθεί πολιτοφυλακή από Έλληνες αξιωματικούς, γεγονός που θα καθιστούσε περιττή την παρουσία των ξένων στρατευμάτων. Έτσι, οι Κρήτες θα μπορούσαν μετά την εκδίωξη των ξένων αghμάτων και με την παρουσία του πρίγκιπα Γεωργίου να προωθήσουν την επίτευξη του εθνικού τους στόχου, μεταβαίνοντας πρώτα σε ένα καθεστώς ανάλογο με αυτό της Ανατολικής Ρωμυλίας.

Η διάσταση των απόψεων στο πολιτικό ζήτημα δεν άργησε να λάβει τη μορφή προσωπικής αντιπαράθεσης. Ο Βενιζέλος είχε καταστήσει σαφές ότι δεν αναγνωρίζει στον Πρίγκιπα το δικαίωμα να διαχειρίζεται προσωπικώς το εθνικό ζήτημα της Κρήτης: «Ως ένας εκ των τριακοσίων χιλιάδων Κρητών, δεν σας εκχωρώ το δικαίωμά μου, ώστε μόνος σεις να ρυθμίζετε αυτοβούλως την εθνική πολιτική του τόπου μου!». Κακοί σύμβουλοι του Γεωργίου διοχέτευαν χαλκευμένα και συκοφαντικά κείμενα στις αθηναϊκές εφημερίδες εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου, γεγονός που δημιούργησε βαρύ κλίμα διχασμού.

Τελικά, οι ελπίδες του Βενιζέλου σχετικά με τη μεθόδευση της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα δικαιώθηκαν, αφού όντως η ίδρυση της πολιτοφυλακής και η επίτευξη της πραγματικής εσωτερικής αυτοδιοίκησης υπήρξαν οι παράγοντες που προώθησαν την ένωση του νησιού με την Ελλάδα κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων το 1913.

ΘΕΜΑ Δ1

Μετά την υπογραφή της σύμβασης της Λοζάνης αλλά και της συνθήκης Ειρήνης της Λοζάνης, οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας δοκιμάζονταν κατά καιρούς από εντάσεις. Οι όποιες προσπάθειες συνεννόησης ανάμεσα στις δυο χώρες δεν είχαν ευοδωθεί.

α) Τον Αύγουστο του 1928 το κόμμα των Φιλελευθέρων κέρδισε τις εκλογές και σχεδόν αμέσως η νέα κυβέρνηση ξεκίνησε διαπραγματεύσεις που κράτησαν δύο χρόνια. Ο Ελ. Βενιζέλος επιθυμούσε τη διευθέτηση των οικονομικών διαφορών και την αναγνώριση του εδαφικού καθεστώτος μεταξύ των δύο χωρών. Όμως, σε κάθε προσπάθεια προσέγγισης με την Τουρκία, εμπόδιο στεκόταν η έντονα αρνητική στάση των προσφύγων.

Στις 10 Ιουνίου 1930 υπογράφηκε η Συμφωνία της Άγκυρας που αποτελούσε το οικονομικό σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών. Τα κυριότερα σημεία του ήταν:

- Ρύθμισε το ζήτημα των Ελλήνων ορθοδόξων της Κωνσταντινούπολης και των μουσουλμάνων της Θράκης, καθώς και των «φυγάδων».
 - Όριζε ότι οι ανταλλάξιμες μουσουλμανικές περιουσίες στην Ελλάδα και οι ελληνικές στην Τουρκία περιέρχονταν στην κυριότητα του Ελληνικού και Τουρκικού Δημοσίου, αντίστοιχα.
 - Προέβλεπε αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ των δύο χωρών.
- Η συμφωνία ολοκληρώθηκε στις 30 Οκτωβρίου του ίδιου έτους με το Σύμφωνο φιλίας, ουδετερότητας και διαιτησίας, το Πρωτόκολλο για τον περιορισμό των ναυτικών εξοπλισμών και τη Σύμβαση εμπορίου, εγκατάστασης και ναυτιλίας. Με την τελευταία αυτή σύμβαση δόθηκε η δυνατότητα στους υπηκόους του καθενός από τα δύο κράτη να ταξιδεύουν ή να εγκαθίστανται (με κάποιους περιορισμούς) στο έδαφος του άλλου κράτους. Την ολοκλήρωση της συμφωνίας της Άγκυρας με την υπογραφή περαιτέρω συμφωνιών πραγματοποιείται και ο Κουλούρης στο κείμενο Β [δευτερογενής πηγή]. Στις 30 Οκτωβρίου του 1930, η ελληνική πλευρά ταξίδεψε στην Άγκυρα, για την υπογραφή νέων συμφωνιών.

Η σημαντικότερη ήταν η Συνθήκη Φιλίας, Ουδετερότητας, Διαλλαγής και Διαιτησίας, που υπογράφηκε τέσσερις μήνες μετά την υπογραφή του Οικονομικού Συμφώνου. Σύμφωνα με αυτήν καμία χώρα δε θα συμμετείχε σε συνασπισμό πολιτικής και οικονομικής φύσεως, που θα στρεφόταν ενάντια στην άλλη, ενώ επίσης συμφωνούνταν, πως αν ένα από τα δύο μέρη δεχόταν επίθεση από τρίτο κράτος, το άλλο μέρος θα παρέμενε ουδέτερο.

Επιπλέον υπεγράφησαν συμφωνίες «περί εγκαταστάσεως, εμπορίου και ναυτιλίας», σύμφωνα με τις οποίες επιτρεπόταν η μετάβαση των υπηκόων των δύο κρατών, χωρίς ιδιαίτερους ελέγχους, εκτός αν αυτός θεωρούνταν επικίνδυνος για την εσωτερική ή εξωτερική ασφάλεια του κάθε κράτους. Η Σύμβαση Εμπορίου δε διευθέτησε κάτι σημαντικό, καθώς το εμπόριο διευθετούνταν με ειδικές τρίμηνες συμφωνίες.

Ιδιαίτερα σημαντικό για την αδύναμη ελληνική οικονομία ήταν το Πρωτόκολλο για τους Ναυτικούς Εξοπλισμούς, σύμφωνα με το οποίο οριζόταν πως κάθε μέρος είχε την υποχρέωση να ενημερώνει έξι μήνες πριν, για ενδεχόμενη αγορά πολεμικών πλοίων. Έτσι η ελληνική κυβέρνηση θα εξοικονομούσε χρήματα για να ενισχύσει τον στρατό ξηράς, που ήταν επιφορτισμένος με τη φύλαξη των συνόρων στον Βορρά.

β) Οι μεταγενέστερες εξελίξεις έδειξαν ότι οι προσδοκίες από τη λύση που δόθηκε σε κάποια ζητήματα με τις ελληνοτουρκικές συμφωνίες του 1930 διαψεύστηκαν. Βέβαια, για ένα μεγάλο διάστημα δεν σημειώθηκαν τριβές μεταξύ των δύο κρατών και δεν αμφισβητήθηκαν τα μεταξύ τους σύνορα. Αυτό ήταν και η βασική επιδίωξη του Έλληνα πρωθυπουργού. Αυτές οι επιδιώξεις του Βενιζέλου περιγράφονται και στο παράθεμα Δ από την ΙΕΕ[δευτερογενής πηγή]. Σύμφωνα με το παράθεμα η ελληνοτουρκική προσέγγιση ήταν ένα γεγονός που υπαγορεύθηκε από τη ρεαλιστική προσέγγιση των νέων ιστορικών πραγματικοτήτων. Ήταν μια πράξη, που δήλωνε απερίφραστα, τη βούληση Ελλήνων και Τούρκων να υπερβούν τις αγκυλώσεις του παρελθόντος και να ξεκινήσουν μια νέα πορεία φιλίας και συνεργασίας. Ο συμψηφισμός όμως των ανταλλάξιμων, ελληνικών και μουσουλμανικών περιουσιών, προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων ανάμεσα στους πρόσφυγες. Η ξεκάθαρη αντίδραση των προσφύγων στην υπογραφή της ελληνοτουρκικής συμφωνίας της 10ης Ιουνίου αποτυπώνεται στο παράθεμα από το έργο του Ξενίδη « το οικονομικό σύμφωνο της Άγκυρας και η υποδοχή του στην Ελλάδα» [δευτερογενής πηγή]. Τονίζεται ξεκάθαρα ότι με την υπογραφή του συμφώνου του 1930 οι περιουσίες των προσφύγων θα έπρεπε πλέον να θεωρούνται «χαμένες» Η αντίδραση των προσφυγικών οργανώσεων στη ψήφιση του Οικονομικού Συμφώνου υπήρξε άμεση, χαρακτηρίζοντας την ως «εγκληματική», «απάνθρωπη» και «αντεθνική», ως μια συμφωνία που καταπατά τα περιουσιακά δίκαια των Ελλήνων ανταλλαξιμών. Μάλιστα οι πρόσφυγες καλούνταν σε ετοιμότητα για να συγχρονίσουν τις ενέργειες για την ακύρωση της συμφωνίας.

Με τη συμφωνία αυτή η κατά πολύ μεγαλύτερη περιουσία των ανταλλάξιμων Ελλήνων ορθοδόξων της Τουρκίας εξισώθηκε με την αντίστοιχη περιουσία των μουσουλμάνων της Ελλάδας. Η πεποίθηση του Βενιζέλου ότι αυτή η συμφωνία αν και επαχθής για την Ελλάδα ήταν η καλύτερη δυνατή αποτυπώνεται και στο κείμενο του Δαφνή [δευτερογενής πηγή] από το έργο του «Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων (1923 -1940)» Σε ομιλία του στη Βουλή ο Βενιζέλος υποστήριξε ότι η Τουρκία ζητούσε τον πλήρη συμψηφισμό και ότι μάλιστα δέχτηκε την αντυπρόταση της Ελλάδας, τα ουδέτερα μέλη της Μικτής Επιτροπής Ανταλλαγής να προβούν σε μια συνοπτική και συνολική εκτίμηση. Τα ουδέτερα μέλη υπέδειξαν τον γενικό συμψηφισμό, κάτι που η Ελλάδα δεν μπορούσε να αρνηθεί ενώ η τουρκική κυβέρνηση δεν είχε λόγους να βιάζεται.

Η Τουρκία θα είχε τη δυνατότητα να δυσχεράνει τη θέση των 110.000 Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης, οι οποίοι θα αναγκάζονταν να καταφύγουν στην Ελλάδα ως πρόσφυγες ενώ η εκκένωση της Κωνσταντινούπολης από το ελληνικό στοιχείο δεν υπηρετούσε τα ελληνικά συμφέροντα.

Το παραπάνω γεγονός, σε συνδυασμό με την παρακράτηση του 25% της προκαταβολής της αποζημίωσης από την Εθνική Τράπεζα και της άρνησης διακανονισμού των προσφυγικών χρεών, απομάκρυνε τμήμα του προσφυγικού κόσμου από την εκλογική βάση του κόμματος των Φιλελευθέρων και συνέβαλε στην ήττα του στις εκλογές του 1932 και του 1933. Η ήττα του Βενιζέλου στις εκλογές αυτές αποτυπώνεται και στο απόσπασμα από το κείμενο Δ [δευτερογενής πηγή], στο οποίο αναφέρεται ότι μετά την ήττα του Βενιζέλου στις εκλογές της 5^{ης} Μαρτίου 1933 τη διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε η Ηνωμένη Αντιπολίτευση υπό τον Παναγή Τσαλδάρη.

Η νέα κυβέρνηση παρά τις ιδεολογικές διαφορές της με τους βενιζελικούς, στον τομέα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δεν ακολούθησε διαφορετική πολιτική από αυτήν που είχε χαράξει ο Βενιζέλος κατά την τελευταία τού τετραετία 1928 – 1932. Διατήρησε τις καλές σχέσεις με την Τουρκία και προσπάθησέ μάλιστα να τις ενισχύσει.

